

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds L. Doekes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Hulzen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Haarlemmermeer; Mr J. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Dr H. Smilde, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Batavia; D. Stroo, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visé, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen
Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes

Postrekening Nummer 406040 ten name van
BUREAU „DE REFORMATIE“ — GOES
Telefoon 2424

Abonnement: f 4.— per half jaar bij vooruitbetaling
Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10.— per jaar
Advertentiën: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent

DE „SCHOOLDAG“ TE KAMPEN

(Vervolg)

„Geloof en Wetenschap“ over „Woord en Kerk“

Prof. B. Holwerda sprak in de Nieuwe Kerk over:

Samenwerking met engelen.

Nu opnieuw velen van onze kerkleden zich hebben opge maakt om hun liefde tot onze Hoogeschool, en daarin hun liefde tot onze kerken te bewijzen, is mij verzoekt om als Rector ook het woord tot U te richten.

Terwijl de vorige Rector U herinneren moest aan het heengaan van Prof. Greijdanus, kan ik beginnen met te memoreren de komst van zijn opvolger, Prof. Jager. De Heere heeft ons rijk willen zegenen, toen Hij Prof. Jager vrijmoedigheid gaf om zijn benoeming te aanvaarden. En wie hem gedurende de afgelopen maanden van nabij zijn arbeid heeft zien beginnen, kan zich alleen maar verheugen. Want hij heeft nu reeds bewezen een man te zijn, wiens eenige begeerte het is zijn studenten de Schriften te leeren lezen; en we mogen de stellige verwachting hebben dat deze arbeid spoedig zijn vruchten zal vertoonen in het midden onzer kerken. Meer ga ik er niet van zeggen, want U zult zelf Prof. Jager op dezen schooldag kunnen hooren.

Voor het overige valt er ten aanzien van onze Hoogeschool voor wat het afgelopen cursusjaar betreft niets anders te melden, dan dat alle arbeid, behoudens een korte onderbreking tijdens de synodeweken, regelmatig zijn voortgang heeft mogen hebben. En deze enkele mededeeling is misschien de mooiste, die gemaakt kan worden. Bizonderheden vallen er eigenlijk niet te vertellen; alles gaat gewoon verder. Maar weet iemand in dit verband een grooter zegen te noemen dan deze, dat de trouw van den Heere permanent bleek en zijn goedertierenheden elken morgen nieuw waren?

Toch mag dit alles ons niet doen voorbijzien, dat de bestrijding van dit schoone werk Gods nog steeds doorgaat, en dat de gevaren voor onze Hoogeschool dezelfde zijn, die ook onze kerken bedreigen. Juist nu de zegen zoo groot bleek, ligt daarin de roeping om met deze genade niet te spelen, en het fundament der school te bewaren, door werkelijk kerk te blijven.

We hebben binnen de Hoogeschool wel regelmatig kunnen werken. Doch die inrichting staat zelf, met al de kerken die haar dragen en liefhebben, nog altijd midden in de branding. Vrede in eigen schoolkring bezitten we gelukkig wel, doch de vrede naar buiten is ons ook dit jaar niet gegeven. Want 't récht tot vrijmaking wordt nog altijd openlijk geloofend en de plicht tot vrijmaking wordt op meer dan één wijze ondermijnd.

Als ik het wel zie, is onze positie als kerken over de heele linie — haar hoogeschool dus inbegrepen — thans gevaarlijker dan enkele jaren terug. Ieder herinnert zich de eerste schooldagen na de vrijmaking; wat was er een enthousiasme en een warme liefde! Wat stonden we dicht naast elkaar! Wat waren we waarschijnlijk één in de afwijzing van alle binding aan bovenschrijftuurlijke leercuitspraken en in de weigering om de tuchtmaatregelen der synode te erkennen. In die dagen wisten we ons gemeenschappelijk vervolg, we aanvaardden den strijd die ons opgedrongen was,

en er was niemand die aarzelde om de vrijmaking als gebod van God af te kondigen.

Doch de gemeenschap die ons uitwierp heeft sinds dien tijd haar methoden van bestrijding gewijzigd. Inplaats van de krasse uitspraken en de drastische tuchtmaatregelen, waarmee ze aanvankelijk zich tegen ons keerde stelt ze sinds 1946 formules, waarmee ze de zaak in den nevel zet en de menschen in slaap sust; en van uitwerpsdaden hoor je den laatste tijd niet meer, want ze doet nu voorstellen om te komen tot hereeniging. Vandaag worden we niet meer, tot in de publieke geboden toe aan God en menschen voorgesteld als zondaars, die bekeering van noode hebben, doch men is nu hardnekkig bezig met een vredesoffensief, dat men richt tot menschen, die men broeders noemt, en die zonder bekeering welkom zijn. En het gevaar blijkt niet denkbeeldig, dat ook sommigen in onzen kring door dat vredesgebaar dermate geïmponeerd worden, dat ze vergeten, dat ook dit een offensief is; een acte, waarmee men onze kerken fél bestrijdt door de suggestie te wekken dat de vrede in zicht is. Naar mijn overtuiging heeft men de vrijmaking nog nimmer zoo slecht, doch ook nog nooit zoo geraffineerd bestreden als thans, nu men door vredesgeruchten onze menschen ertoe zoekt te bewegen den strijd bij te begraven en den inzet van den strijd te vergeten.

Dat men ginds nog niets heeft terug genomen, is U allen bekend. Ja, ik weet wel, dat bij de Haagsche synode een massa bezwaarschriften ter tafel zijn, en ik weet ook, dat men besloten heeft om opnieuw een verzoek tot samenspreking tot ons te richten. Doch nog vóórdat men een beslissing had genomen inzake een eventuele revisie van het vonnis over prof. Schilder, heeft men besloten aan dat vonnis verdere uitvoering te geven; den kathedraal voor dogmatiek, waarvan men hem had weggejaagd, en dien men enkele jaren open had gehouden, heeft men nu toegewezen aan een ander. Als men het met die hereenigingspogingen serieus meende, had men toch eerst moeten beslissen over de vraag of men prof. Schilder niet zijn kathedraal diende terug te geven. Doch men heeft dien leerstoel thans aan Dr Polman gegeven, en daarmee bewezen, dat men aan herstel van prof. Schilder geen oogenblik werkelijk denkt. En daarom doet deze benoeming, een week na het verzoek om samenspreking over hereeniging me denken aan den man, die enkele jaren nadat hij zijn vrouw heeft weggejaagd, haar een briefje schrijft of ze niet eens met hem praten wil en die zegt, dat hij hoopt dat ze weer hereenigd zullen worden, doch na een week al met een ander trouwt.

En deze overwegingen brachten me ertoe, vandaag tot u te spreken over het onderwerp 'Samenwerking met engelen'.

Want daarvan spreekt Johannes in het laatste bijbelboek, de Openbaring.

Ge weet, dat hij in de hoofdstukken 17—19 bezig is met de teekening van het eindgericht. Hij ziet daar uitgaan de engelen met de zeven fioelen; d.w.z. de schalen, die vol zijn van de laatste plagen die God over de menschen brengt. Maar het opmerkelijke is, dat Johannes dan maar heel weinig zegt van de verschrikkingen die komen over de 'wereld', en ook maar

nauwelijks aandacht geeft aan den ondergang van het rijk van den Antichrist. Verreweg de grootste plaats ruimt hij in aan het oordeel, dat God brengt over de groote hoer, die gezeten is aan vele wateren. Ik kan natuurlijk in dit korte oogenblik geen gedetailleerde veridaring geven van dat visioen. Ik moge hiermee volstaan, dat met die hoer bedoeld wordt de valsche kerk, die een 'hoer' wordt genoemd, omdat ze het verbond met den HEERE breekt en Zijn woord verlaat; en die, omdat ze een slechte vrouw is voor haar Maker en Man ook noodwendig een slechte moeder wordt voor haar kinderen. Want Johannes zag haar dronken van het bloed der heiligen. Dat zijn de twee groote zonden, die God aan deze valsche kerk ten laste legt: ze werd ontrouw aan haar Man, want ze hield zich niet aan zijn Woord; en ze werd ontrouw ook aan haar kinderen, want ze vervolgde haar beste kinderen. En om die beide zonden brengt de Heere het oordeel. En het is dat oordeel over de valsche kerk, dat één van de zeven fioelengelen Johannes telt in details vertoont. Aan het einde der dagen ligt daar het zwaartepunt: bij de kerk, en haar verlaten van het verbond met den Heere, en daarom ook met zijn kinderen.

Doch nu vinden we aan het einde van dit visioen een heel opmerkelijke aantekening. Johannes was diep onder den indruk van alles wat deze engel hem had doen zien. En hij zei bij zichzelf: wat is deze engel groot! En wat ben ik, met alle menschen van de kerk, bij hem vergeleken maar een dwerg. Want die engel weet blijkbaar alles van het einde der wereldgeschiedenis: hij kon me immers alles zeggen. Wat is hij een groot profeet! En hij sprékt me niet slechts van het einde, hij is ook één van de figuren, die zelf het einde maken! Want hij houdt in zijn hand één van de zeven laatste toornschalen; hij kondigt me dus niet slechts het einde aan, doch hij zal straks ook meehelpen om dat einde te brengen! Wat is deze engel toch machtig, stamelde Johannes, machtig in woorden nu en in werken straks! Wat beteekent hij veel in de groote worsteling tusschen ware en valsche kerk. Dan ben ik toch eigenlijk maar een lilliputter; en als je dien engel hebt gehoord en gezien, nu dan is heel de kerk toch slechts een volk van enkel dwergen. En zoo diep was die indruk bij hem, dat hij voor hij het wist al op zijn knieën lag, om dien engel te aanbidden.

Doch de engel zelf sneed hem den pas af: Pas op, dat in geen geval! Ben ik groot? In woorden nu en in werken straks? Ik ben net als gij alleen maar een dienstknecht van Góð, Johannes, Góð alleen is groot en zeer te prijzen. Want Hij heeft dit oordeel over de hoer alleen bedacht; dit kwam ook in het hart van engelen niet op. Hij alleen heeft dit geheim mij verteld, ik wist het niet van mezelf. Hij is het ook, die tenslotte dit oordeel onttekent met Zijn eigen hemelsch geweld. Het plan is van Hem, de profetie is van Hem, en de vervulling van Zijn raad straks komt ook alleen van Hem. En dus, Johannes, moet ge den dienstknecht niet stellen boven of ook slechts naast zijn Heer. Gij denkt van de engelen veel te groot.

En ge denkt veel te gering van uzelf en van uw broeders in de kerk. Ge valt op uw knieën, en zegt: dit is de houding, die ons, dwergen, betaamt. Het is niet waar. Want ik ben de mededienstknecht van U en van al uw broeders, die de getuigenis van Jezus hebben. Gij en alle menschen van de kerk, die de getuigenis van Jezus Christus vasthoudt, gij staat allen met de engelen van het laatste oordeel op één lijn, en we zijn medewerkers van elkaar, onder denzelfden God, maar dan voorts in één front naast elkaar. Want gij, die het evangelie van Jezus Christus bewaart en het vasthoudt, tegen de verleiding van heel de valsche

kerk in, zij zijn evengoed profeten als de engelen het zijn. Want het is Pinksteren geweest. En de getuigenis van Jezus hebben beteekent dus vandaag den Geest der profetie bezitten. Johannes, engelen en kerkmensen staan niet tegenover elkaar als reuzen en dwergen, doch naast elkaar als medewerkers in het eene werk der profetie omtrent de ware en de valsche kerk.

En ge moet ook niet zeggen: een engel is meer dan een kerkmensch, want de engelen zullen straks een actief aandeel hebben in het ontketenen van het eindgericht, terwijl wij, menschen van de kerk, dan maar werkeloos zullen toekijken. Het is niet waar. Want engelen profeteeren, doch het kerkvolk niet minder. Engelen komen aan het einde in beweging, en gieten de schalen van Gods gramschap dan leeg. Maar ook het kerkvolk is actief. Wanneer zij tegen alle verleiding en geest der dwaling in vasthoudt aan het evangelie van Christus, dan stooft zij daardoor de wereld rijp voor het einde. Bij u in de kerk is evengoed de Geest der profetie, en wat zij als kerkmensen doet, is evengoed een actieve kracht, die het einde maakt. Wij staan op één lijn. Machtig in woorden is ook de ware kerk. En machtig in werken niet minder.

Het is goed, dat wij vandaag dit gelooven. 't Gevaar van moedeloosheid: van binnen strijd, van buiten vrees. Geen aanvechting om engelen te aanbidden. Maar wel de verzoeking, dat we ons zelf klein gevoelen en machte/loos. Wij hebben de belofte, dat engelen nu en straks in onzen strijd voor de kerk met ons medewerken; doch we hebben die toezegging ook slechts zoolang wij de getuigenis van Jezus Christus vasthouden, en Zijn Woord absoluut blijven stellen. Zoodra wij het naar den stijl der valsche kerk gaan relativéeren, bereiken we misschien wel een samenwerking met vele menschen, doch de samenwerking met engelen noemt dan een einde.

En daarom valt hier, ook vandaag, de beslissing over onze vrijgemaakte kerken en haar toekomst; en over de plaats van onze hoogeschool.

Onze kerken zijn weg, en deze hoogeschool is tot den ondergang gedoemd, zoodra wij zouden relativéeren, wat God als iets absoluuts heeft gesteld.

Als ik het wel zie, is vandaag, juist in de hereenigingsvragen, deze kwestie in geding. Want meer dan ooit staat thans op het spel, of de bewaring van Christus' getuigenis ons nu volstrekt blijft binden, dan wel of we water in den wijn gaan doen.

Voor mijn besef is de strijd op dit moment veel moeilijker dan in 1944. Want toen was er over en weer althans nog een absolute positie; en vandaag komen velen onder de betoovering van een probleemstelling, die het fundament der kerk en haar taak over de gansche linie wankel maakt.

Want in 1944 stelde men óók van den overkant de kwestie absoluut. Ik zal van den inhoud der leeruitspraken nimmer iets goeds zeggen, en ook nooit de toen getroffen tuchtmaatregelen sanctioneeren. Maar in alle narijheid, die we toen ondervonden, was tenminste dit eene nog een lichtpunt: we wisten, waartegen we moesten strijden. Van beide kanten werd de zaak toen gesteld als iets absoluuts. Over en weer zei men, dat in geding was de bewaring van het evangelie van Christus, waarmee niet te spelen viel in de kerk.

Ginds bracht men de leeruitspraken tot gelding met het gezag van God zelf; men zei: de kerken konden en mochten niet anders handelen; ze hadden niet maar te maken met een relatieve menselijke meening, de absolute waarheid Gods stond op het spel. En al deed het hun hart ook pijn, ze mochten van God niet anders handelen. Ze moesten om zijnentwil deze leer handhaven ook met de tuchtmacht, die de Heere aan zijn kerk had verleend. Dat is in allerlei toonaarden ons voorgehouden: de synode sprak met de profetische autoriteit van Christus. Ze handhaafde de waarheid tegenover den leugen. En toen het verzet tegen die leer openbaar werd, zei ze: een tweede zonde voegt men ginds toe aan de eerste: men verzet zich niet slechts tegen de waarheid, doch ook tegen het gezag van Christus.

Zoo is van gindsche zijde de kwestie gesteld: waarheid Gods tegenover leugen; gezag van Christus contra revolutie.

Om Gods wil gebeurde het alles, naar men ons verzekerde. Daarin zat, al had men het ook hopeloos mis, toch nog iets van den stijl der kerk: men wilde absoluut nemen wat men als absoluut zag.

En daarom was de strijd toen wel bitter, doch toch vrij gemakkelijk. Want wij wilden ook de getuigenis van Jezus Christus bewaren. En wij hebben dan ook om zijnentwil 'neen' gezegd, en geweigerd als zijn getuigenis te belijden, wat Hij ons niet had geopenbaard; ook geweigerd als zijn recht uit te voeren de schorsingen, die Hij verbood.

Waarin ligt de ernst van de huidige situatie? Hierin, dat blijkt, dat sommigen de valsche kerk nog wel herkennen op het oogenblik, dat ze den oorlog verklaart, doch haar niet in haar aard herkennen als ze vredesonderhandelingen opent. Toen ze absoluut maakte, wat slechts relatief is, een menschenmeening, zeiden velen: neen. Maar nu ze relatief toepast wat ze voor absoluut uitgaat, en haar goddelijke waarheden in discussie geeft als menselijke meening, die vatbaar is voor compromis, zeggen sommigen: ja!

Voor mijn besef is de strijd nu moeilijker, doch ook noodzakelijker nog dan voor enkele jaren. Want toen

Prof. B. Holwerda.

kwam men van gindschen kant met een verkeerde leer en een verkeerde tucht, doch er was in dat alles nog het besef, dat de kerk absoluut spreekt en handelt. De koers van alle stukken was, om zoo te zeggen, toen nog 100 pct. En daarom was ons verzet tegen dat alles ook absoluut, ook 100 pct.

Maar sinds '46 is ginds de stiekeme devaluatie van alle kerkelijke papieren begonnen. En men houdt den koers der stukken zwevend. En inplaats dat we van dezen handel nog meer schrikken, laten sommigen zich blijkbaar hierdoor inpalmen. Men laat ginds den absoluten kerkstijl los; en dat kwaad begint ook ons te infecteeren.

Want U kent de historie evengoed als ik. De klare 'profetie' van 1942 heeft men in '46 gehuld in den mist der vervangingsformule. En aan handhaving dezer leer, ook met het wapen der tucht, denkt eigenlijk ginds niemand meer. De kerkleer wordt daar thans openlijk aangevallen, doch niemand is bereid het zware woord 'scheurmaking' nog te noemen of het in schorsingsbullen te hanteeren. Men is ginds de laatste jaren allang niet meer bereid met het gezag van Christus te handhaven wat men als zijn getuigenis uitgaat.

Is dat vooruitgang, vergeleken bij 1944? Het is alleen maar achteruitgang. Want men trekt geen enkel papier in, doch niemand neemt de officiële papieren nog serieus. Men vindt het in die kringen blijkbaar al gewoon om er papieren op na te houden, waarvoor de massa al geen cent crediet meer heeft. En dát is het ergste wat een kerk overkomen kan, dat ze een officieel credo heeft, terwijl het kerkvolk er openlijk geen crediet voor heeft. Dat de papieren in eigen kring algemeen een heel lagen koers hebben, een koers die net als de russische papieren na den vorigen oorlog maar weinig boven nul liggen. En dat men dat maar zoo laat. Dát is het totale verlies van den kerkstijl: dat men wat getuigenis van Christus heet, niet meer handhaven durft; dat men er zich bij neerlegt, dat de menschen het 'wel gelooven'; dat men in eigen kring aan de kerkelijke papieren niet meer geloof.

En men vraagt zich toch met smartelijke verbazing af: hoe komt het, dat sommigen in onze kringen niet zien, dat men ten aanzien van belijdenis en tucht in enkele jaren daar aan den overkant achteruit is geheld?

Ik meen, dat het eenig antwoord is: men ziet in dit alles niet een loslating van den absoluten kerkstijl, omdat men betooverd is door de suggestie, dat deze devaluatie en relativéering een symptoom is van toenadering; een eerste schrede op den weg naar hereeniging; en dus eigenlijk een begin van terugkeer tot den kerkstijl van de eenigheid des geloofs en der liefde.

Men meent, dat de afstand tusschen hen en ons minder groot is dan in 1944; want men zegt: ze willen immers over hereeniging thans weer praten? En dat is toch een heel verschil bij de botte en ruwe uitwerping van vroegere jaren? Er is toch een wending ten goede?

Maar ik ben van oordeel, dat er wel van een zekere wending gesproken kan worden, doch dan alleen van een wending ten kwade. En dat de afstand grooter is geworden, omdat men ginds den kerkstijl, die absoluut is, al meer verloochent. Valt er 'over te praten'?

De kerk verkondigt de waarheid, doch ze geeft die nimmer in discussie. Als iets waarover te praten valt!

Men moet niet zeggen: de standpunten zijn niet meer zoover van elkaar verwijderd als in het begin, er is klaarblijkelijk toenadering. Men moet ook niet zeggen: van den anderen kant steken ze ons thans een hand toe, laten we die aangrijpen. De kerk kan naar haar aard nooit 'over de brug komen' als 't om 't getuigenis van Christus gaat! Want er is geen brug tusschen waarheid en leugen!

Als men waarachtig den kerkstijl te pakken had, zou men klaar en open belijden wat men daar voor het getuigenis van Christus houdt, en zou men ook de tucht toepassen, zonder aanzien des persoons en ongeacht de gevolgen.

Maar men doet dat allang niet meer. Men zegt vandaag: bij ons zijn er zooveel, die graag tot hereeniging willen komen, bij de vrijgemaakten zijn er ook, die hetzelfde begeeren. Welnu, we voldoen aan die begeerte die leeft over en weer, en we zenden dus opnieuw een uitnodiging tot samenspreking om tot hereeniging te komen.

Is dit mooi? Het is de meest onstellige devaluatie der kerkelijke papieren. Het is de verloochening metterdaad van wat men daarginds voor het getuigenis van Jezus Christus houdt.

Want men heeft ginds officieel en herhaaldelijk gezegd, dat wij de waarheid Gods inzake verbond en doop verloochenden, en dat wij het gezag dat Christus in zijn kerk gegeven had, brutaal verachtten. Men heeft de menschen daar om onze bekeering bevolen te bidden. En nu de begeerte naar hereeniging opkwam, zonder dat ooit iets van onze bekeering gebleken was, zonder dat wij de dwaalleer en de revolutie hadden afgezworen, had men tot eigen menschen moeten zeggen: de kerk is niet de plaats van het compromis, doch van het onverzwakte recht van Christus; niet de plaats, waar waarheid en leugen stuivertje wisselen, doch waar zijn getuigenis wordt vastgehouden. Wij mogen niet tot hereeniging trachten te komen, en uw begeerte in dezen is niet uit God. Want we hebben niet te rekenen met menselijke eenheidsbegeerten, want zonder meer is dat alleen maar het begeeren van vleesch en bloed; we moeten alleen luisteren naar de openbaring van den Vader in de hemelen. We mogen niet terwille van onze begeerten naar eenheid marchandeeren met zijn getuigenis, doch we moeten zijn getuigenis vasthouden in het geloof dat de waarachtige kerk eenheid dan vanzelf wel komt.

Zoo had men tot eigen menschen moeten spreken, en ook tot hen die onzerzijds contact met hen opnamen. Men had naar alle kanten open moeten zeggen: menschen, relativéert niet de dingen die absoluut zijn. Want als ge de getuigenis van Christus relativéert, is de kerk weg; op hetzelfde oogenblik wordt ook de eenheid relatief.

Doch men sprak zoo niet, en deed wat menschen graag wilden; men vroeg niet naar het gebod Gods.

En datzelfde devaluatieverschijnsel, dat de dood is voor de kerk, bespeur ik ook in het voorstel, dat we elkaar zullen ontmoeten bij de voorgestelde samenspreking op de basis der drie formulieren. Ik kan me voorstellen, dat iemand dit prachtig vindt, en zegt: zoo kan het toch en zoo moet het toch? We houden den kerkstijl over en weer toch vast, wanneer we elkaar op het eenige kerkfundament ontmoeten gaan?

Doch hoe liggen de simpele feiten? Men heeft ginds officieel en vele malen gesproken van de dogmatische winst, die de kerken de afgelopen jaren hadden behaald; en men heeft die winst ook vastgelegd in een vierde formulier van eenigheid, en gezegd, dat ieder, die niet beloven wilde tenvolle met den inhoud van dit vierde formulier in te stemmen, binnen de gemeenschap der kerk niet kon worden geduld. Elke dominee moest zoo preeken, elk kerklid mitsdien ook zoo gelooven. Dat aan den eenen kant. En anderzijds heeft men herhaaldelijk en officieel verklaard, dat wij afweken van wat onze belijdenisschriften overal leerden.

Maar laat men dan elkaar ook niet willen ontmoeten op de basis van een gemeenschappelijke belijdenis, die fictief is, doch zich houden aan die feiten.

Ginds heeft men gezegd, en zegt men nog: dit vierde formulier is noodig, om Gods wil. Wie de getuigenis van Christus bewaren wil, moet met ons komen staan op het fundament der vier formulieren. Men heeft ook gezegd van ons: ze hebben de drie formulieren niet ongeschonden en trouw bewaard, ze wijken daarvan af; bij hen is van het kerkfundament niets meer over dan wat brokstukken van de drie formulieren.

Zoo liggen de dingen: men verklaart ginds 4 formulieren noodig te hebben, men verklaart dat onze basis slechts bestaat uit de resten van 3 formulieren. Maar als men nu kerk wil zijn en de getuigenis van Christus bewaren wil, laat men dan niet als gemeenschappelijke basis van ontmoeting de ongebroken 3 formulieren ons voorstellen. Zij kunnen toch niet zoo maar eens, voor een bepaald doel, afstappen van het vierde formulier, waarop God hen beveelt te staan? En ze kunnen toch evenmin, voor de gelegenheid en voor dit bepaalde doel, ons ontvangen als staande op de basis van 3, nu ze in Gods naam ver-

klaar
weke
Ee
der
waar
Gods
fragt
We
zoo
der k
der l
en e
en n
nooit
in de
papie
de be
Denk
schap
is de
leuge
is ee
gaan
leuge
En
wille
Waar
lie
Al
laats
alle l
kerke
getu
zaak
van
Vo
belijd
het a
van
we g
En
acht
Chris
trouv
verla
in ui
luut
nime
Do
heel
zijn
durve
en ni
we w
mede
Want
der i
drie,
we m
we n
oorde
laats
mede
ders
In
na h
Ps. 7
mens
bereid
er mi
door
de br
moed
zoo g
te be
geled
Haag
der k
Door
ontv
kerl
van
ontv
voud
ten. E
gen, o
ook,
dat ó
is: s
des F
vervu
ik we
dése:
alwee
werd
der v
te me
van o
volk
daan
heden
nóóit

klaarden, dat wij van dat fundament waren afge-
weken?

Eerlijk, ik versta van deze dingen niets. Is de basis
der kerk en der kerkelijke ontmoetingen dan iets,
waarmee men spelen kan? Kan men staande voor
Gods aangezicht van de 4 zo maar 3 maken, en wat
fragmentjes van 3 als een volle 3 accepteren?

Weer zeg ik: men relativeert zoo alles. En als men
zoo tot hereniging wil komen, dan is de belijdenis
der kerk een kwestie van geven en nemen, en het recht
der kerk een spel van loven en bieden, en de eenheid
der kerk een compromis tusschen eenzijdigheid rechts
en eenzijdigheid links. Maar God spreekt nimmer ja
en neen tegelijk, en daarom mag zijn kerk het ook
nooit probeeren. Want het zit tegenwoordig blijkbaar
in de lucht: geen enkele kerkgemeenschap neemt haar
papieren nog serieus; ze gelooft zelf niet meer aan
de boodschap, die ze als een absolute zegt te brengen.
Denk maar aan den Wereldraad: elke kerkgemeen-
schap komt daar met papieren, waarvan ze zegt: dit
is de getuigenis van Christus. En dat andere is de
leugen. Maar ze zegt meteen: het is alles relatief; er
is een synthese mogelijk tusschen ja en neen, en we
gaan een compromis sluiten tusschen waarheid en
leugen.

En dat is het gevaar, dat ons bedreigt. Dat we ter-
wille van de eenheid worden kerk-van-het-compromis.
Waarbij ja en neen elkaar vinden, en gezag en revo-
lutie ook, en waarheid en leugen desgelijks.

Als zoo de eenheid tot stand zou komen, dan is het
laatste erger dan het eerste. Want dit is de dood voor
alle belijdenis en tucht, en daarom het einde van alle
kerkelijke eenheid. Wie marchandeeren gaat met het
getuigenis van Christus, maakt van den kerkvrede een
zaakje van loven en bieden, en brengt de menschen
van de kerk terug naar de markt.

Voor enkele jaren streeden we tegen een verkeerde
belijdenis en een valsche tucht. Maar vandaag gaat
het om het karakter van elke belijdenis en den zin
van alle tucht. Als het alles relatief wordt, hebben
we geen kerk meer en ook geen hogeschool.

En daarom is het nu onze groote taak, om waar-
achtig kerk te blijven. D.w.z. om de getuigenis van
Christus te bewaren, nu men alom die relativeert; om
trouw te blijven aan het Woord, nu men overal het
verlaat; om trouw te blijven aan de broeders, nu men
in uitwerping en toelating de tucht niet meer abso-
luta neemt. Want ons getal is klein en we beteekenen
numeriek bijna niets.

Doch wanneer beteekenen we werkelijk iets? Als we
heel klein blijven en diep bukken voor God. En voor
zijn Woord. Maar daarna als het moet ook alleen
durven staan en naar de menschen niet meer omkijken,
en niet vragen: hoevelen staan nog naast me, omdat
we weten dat we nu naast engelen staan en als hun
mede-arbeiders machtig zijn in woord en in werk.
Want de getuigenis van Jezus, dat beteekent de Geest
der profetie. Al spreken we dan slechts met twee of
drie, en als het moet zelfs moederziel alleen — als
we maar de getuigenis van Christus vasthouden, staan
we nooit eenzaam. Want de engelen van het laatste
oordeel groeten ons, en ze houden de schalen van de
laatste gramschap gereed, en zeggen ons: wij zijn uw
mededienstknechten en uwer broederen, de mede-arbei-
ders van allen, die de getuigenis van Jezus vasthouden.

Openingswoord Ds Knoop.

In de Bovenkerk had ds H. Knoop de leiding, die
na het zingen van Ps. 107:1 en 4 en de lezing van
Ps. 78:1-8 en gebed ongeveer als volgt sprak: Na-
mens de commissie, welke onze Schooldag heeft voor-
bereid, heet ik u van heeler harte welkom en spreek
er mijn dankbare blijdschap over uit, dat gij, gedrongen
door de liefde voor de School der kerken en 't verlangen
de broeders en zusters te zien, God te danken en weer
moed te grijpen, naar deze stad getogen zijt en dat in
zoo groot aantal. Ik mag wel beginnen met u er aan
te herinneren, dat het 11 Aug. j.l. alweer vijf jaar
geleden was, dat van de groote vergadering in Den
Haag een krachtige stoot is uitgegaan tot vrijmaking
der kerk door wederkeer tot den Heere en Zijn Woord.
Door de onvolprezen genade des Heeren over ons
ontvingen we toen uit Zijn hand terug de verloren
kerk — verloren door onze zonde van bedrijf en
van nalatigheid — opdat we zoo ook zouden terug
ontvangen het verloren leven van een-
voudig-kinderlijk geloovig-in-alles-blijven-bij-de-Schri-
ften. En dat, opdat de psalm, dien we zooeven saam zon-
gen, ons werkelijkheid zou blijven al onze levensdagen;
ook, opdat we ons bewust zouden zijn en blijven,
dat óók het brokstuk jongste geschiedenis der kerk
is: schouwplaats van de groote werken
des Heeren en mitsdien werkplaats tot getrouwe
vervulling van onze roeping. Aan die herinnering mag
ik wel onmiddellijk een vraag voor u vastknoopen,
dése: zijn we ons dat inderdaad bewust, nadat er
alweer vijf jaar verlopen zijn, sedert de vrijmaking
werd ingezet? Hebben wij noch het een noch het an-
der vergeten? Ik geloof gerechtigd te zijn deze vraag
te mogen stellen. Immers, de geschiedenis der kerk
van oudsher leert ons, dat de Heer der kerk door Zijn
volk telkens weer het groote verdriet wordt aange-
daan dat het vergeet Zijn daden en Zijn wonder-
heden, die Hij gedaan heeft. En Hij WIL, dat we ze
nóóit vergeten; Hij WIL óók, dat we er voor zorg-

dragen, dat ze nooit vergeten worden, dat er een nage-
slacht zij, dat ze blijft weten, omdat het ze gehoord
heeft. Het is goed, dat we daarop, op een dag als
vandaag, eens saam onze aandacht vestigen, want
het gevaar, dat wij zelf vergeten, met de gevolgen
daarvan voor ons nageslacht, ligt bij ons voor de deur.
Daarom ook las ik u zooeven dat gedeelte uit Ps. 78.

In dit lied geeft de dichter — bijzonderheden moet
ik nu wel achterwege laten — in vs 9-72 een stuk
kerkgeschiedenis. Hij doet dat in den vorm
van spreuk en raadsel en vraagt ervoor de aandacht
van zijn volk: Hoor mijn volk! Dit is het wat
hij zijn volk duidelijk maken wil: dat de geschiedenis
der kerk is schouwplaats van de groote werken
Gods en mitsdien werkplaats voor Gods volk tot
vervulling van zijn roeping. De geschiedenis van de
O.T. kerk des Heeren, welke hij beschrijft, omspannt
dat deel, dat aanvangt met het wonder der vrijma-
king van zijn kerk van slaafsch banden en uit 's weer-
partijders handen in de doortocht door de Rode Zee
en loopt tot de regeering van David.

Leest ge zijn verhaal nauwkeurig dan ontdekt ge,
dat de dichter het geweven heeft uit twee draden;
de ene draad is die van Gods genade en
gericht, de andere die van des volks
zonde en verwachting. In vs 3-8 nu
voert de dichter zijn volk sprekend in. Deze verzen
bevatten het antwoord van Gods kerkvolk op het ver-
haal in vs 9-72. De dichter zet dit antwoord opzet-
telijk voorop, opdat de kerk van alle eeuw weten
zou, dat dit het éénige antwoord is, dat de
Heere der kerk van zijn volk hooren wil, telkens als
het profetisch onderwijs in de geschiedenis der kerk
ontvangt. In dit antwoord spreekt Gods kerkvolk zich
uit over zijn handhaven van de door den Heere gewilde
heilige traditie der kerk: n.l. het voortvertellen van
de historie der kerk als schouwplaats van de groote
werken des Heeren. In vs 3 en 4 verklaart het
zich tot dat voortvertellen bereid,
terwijl het in vs 5-8 verklaart zich tot
dat voortvertellen ook verplicht
te weten. Het verklaart zich bereid want het
zegt: wat wij gehoord hebben en weten en onze vaders
ons verteld hebben, dat willen wij niet verbergen voor
hun zonen, vertellend de roemrijke daden des Heeren
en Zijn machtsbetoon en Zijn wonderdaden, die Hij ge-
daan heeft. In dat antwoord had de Heere der kerk
behagen. En dat heeft Hij nóg. Daarom
zeg ik u: Hoor mijn volk naar het verhaal van de
jongste geschiedenis der kerk in dit land, welke his-
torie gij met uw kinderen hebt mogen beleven. Daar
is in die jongste kerkhistorie iets ontstellends ge-
schied. Daarin ging zich al duidelijker afteekenen
des volks zonde en dus Gods gericht.
Des volks zonde in het afgaan van het heilsspoor, in
een voortgaande verlaten van den Heere en Zijn
Woord. En in den diepsten nood van héd ons volk onder
de bezetting: honger, razzia, deportatie, executies,
openbaarde dat verval zich op zijn diepst in de
Geref. kerken in dit land. Ge zijt het toch niet VER-
GETEN, waarin zich dat diepst verval openbaarde?
Hierin, dat zij zich en haar ordinantiën meer macht
en autoriteit ging toeschrijven dan den Woorden Gods,
heerschend zoo over de gewetens der geloovigen;
hierin, dat zij zich niet wilde onderwerpen aan het juk
van Christus, het zachte juk van zijn Woord alléén;
hierin, dat zij de sacramenten ging bedienen, niet ge-
lijk Christus in Zijn Woord heeft verordend, maar
daar af en toe deed, gelijk haar goed dacht; hierin,
dat zij zich gronden ging meer op de menschen, dan op
Christus; hierin ten slotte, dat zij ging vervolgen, die
heilig leven naar het Woord Gods en haar bestraffen
over haar gebreken, gierigheid en afgoderijen.
Daar hebt ge in de woorden van de N.G.B. art. 29 de
diepe vervalstragedie van de Geref. Kerken. Des
volks zonde, dat beteekent: ONZE zonde: ver-
lating van den Heere en Zijn Woord. En daarom ook
de werkelijkheid van het almeer zich verscherpende
gericht des Heeren in dien tijd. Dat was
toch om Zijn kerk? Hoor mijn volk! Ge zijt het toch
niet vergeten?

Maar daar is in de jongste kerkgeschiedenis ook iets
gebeurd, dat wonderlijk is en ontroerend om te zeg-
gen. Dit: des volks verwachting en
Gods genade. Immers, de Heere liet in den nood
Zijn volk niet los, maar betoonde zich zijn Redder. In
den diepsten nood greep de Heere der kerk, vijf jaar
geleden op 11 Augustus 1944, genadig in. Dit zegg'
elk, die, gered door Hem van slaafsch banden, in
vrijheid is gezet uit 's weerpartijders handen. Gods
genade in die werkingen van wederkeer tot den Heere
en Zijn Woord. Des volks verwachting óók. De groote
werken Gods in de vrijmaking der kerk. De groote
werken Gods in de daad van eenvoudige kinderlijke
gehoorzaamheid des geloofs aan den Heere en Zijn
Woord, in een WEDERKEER van dat volk. Des volks
verwachting, dat de Heere als van ouds Zijn wonder-
lijke genade niet terughouden zou. Een verwachting,
welke Hij niet heeft willen beschemen. HOOR mijn
volk! Ge zijt het toch niet vergeten? Oeh, dat zal
hieruit moeten blijken of ge dat éénige antwoord, dat
de Heere nu van Zijn volk hooren wil, ook werkelijk
spreekt, het antwoord, waarin ge de heilige traditie
der kerk zegt te willen handhaven, waarin ook gij u
bereid verklaart tot het voortvertellen van de jongste
geschiedenis der kerk, als schouwplaats van de groo-
te werken des Heeren, zeggende: wat wij gehoord

hebben en weten en onze vaders ons verteld hebben,
dat willen wij niet verbergen voor hun zonen, vertel-
lend aan het volgend geslacht de roemrijke daden des
Heeren en Zijn machtsbetoon en Zijn wonderdaden, die
Hij gedaan heeft in 1944. In die bereidverklaring heeft
de Heere der kerk behagen, omdat ze beteekent de
verheerlijking van Zijn Naam door Zijn verlore volk.

In de tweede plaats verklaart Gods volk in de da-
gen van den dichter van dit lied, dat het zich tot dat
voortvertellen ook verplicht weet, want het zegt:
Hij stelde geboden op in Jacob en een wet gaf hij in
Israël, en Hij gaf onzen vaders bevel, die te leeren
aan hun zonen. De geboden en de wet, die het volk in
dit antwoord voor oogen staan zijn b.v. Deut. 4:9;
6:7; 11:19 e.a. plaatsen. Hoe gewichtig de Heere
ze vond blijkt wel daaruit, dat Hij ze telkens weer
heeft doen herhalen. Deze heilige traditie der kerk
gaat Hem zeer ter harte, omdat de verheerlijking van
Zijn Naam er zoo innig bij betrokken is. Welnu, Israël
verklaart zich krachtens dit gebod verplicht te weten
tot het handhaven van die heilige traditie der kerk in
het voortvertellen van de groote werken Gods, van
welke de historie der kerk schouwplaats is. En het
verklaart zich daartoe verplicht, opdat het zich
dienstbaar sellen zou aan het zegen-
rijke doel, dat de Heere met dit gebod beoogt.
Allereerst, opdat die heilige traditie der kerk ook zou
worden nageleefd door het nageslacht (vs 6). Vervol-
gens, opdat er bij dat geslacht zou zijn een leven in
verbondsgehoorzaamheid (vs 7). En ten slotte, opdat
er zijn zou bewaring van het nageslacht voor den af-
val, zooals bij hun vaders (vs 8 en 9).

In dit antwoord had de Heere behagen, omdat Zijn
groote Naam en Zijn roemrijke daden heerlijkheid heb-
ben zouden tot in verre geslachten bij het volk, dat Hij
zich ten eigendom verkoren had. En dat heeft
Hij nóg. Indien gij nu maar niet vergeet de FEL-
TEN, de feiten GODS en u ook zoo verplicht weet
tot het vervullen van uw roeping ten aanzien van de
jongste geschiedenis der kerk, die ge zelf, dank zij
Gods genade over u en uw kinderen, hebt mogen be-
leven. En dat krachtens het uitdrukkelijk ge-
bod des Heeren, dat vanwege de eenheid der
kerk van O. en N.T. ten deze, ook u geldt. De Heere
wil, dat gij vertellers en vertelsters zijn zult van Zijn
groote werken in de historie der kerk in 1944, naar
de methode van den dichter van dit lied. De Heere
wil, dat gij, ook al zijn er alweer vijf jaar verlopen,
sedert de vrijmaking werd ingezet, toonen zult, dat
ge u gebonden blijft weten onder de klem van Zijn
gebod. En Hij heeft de gehoorzamen lief en den ge-
hoorzamen geeft Hij genade.

En dit te méér, als ge met uw brs en zrs in de G.T.
gemeente u zóó begeert dienstbaar te stellen aan dat
heilige en zegenrijke doel, dat de Heere heeft met Zijn
gebod tot de handhaving van de heilige traditie der
kerk met betrekking tot het voortvertellen van haar
geschiedenis als schouwplaats van de groote werken
Gods, n.l., dat er in dit land ná u, mede door uw
trouw, een geslacht zal zijn, dat op zijn beurt die he-
ilige traditie der kerk naleeft, dat Gods verbond en
woorden als zijn schatten gadeslaat en dat bewaard
wordt voor den afval van zijn voorgelacht, omdat het
vragen blijft naar den Heere en Zijne sterkte, naar
Hem, Die ook al zijn heil bewerkte in 1944!

Hoe zal dan de Heere der kerk het leven der kerk
doen bloeien de vrucht doen dragen voor Hem in een
vóór- en nageslacht, dat leeft uit den psalm, welke
zijn dagelijksche vreugde is:

'k Zal gedenken, hoe voor dezen
Ons de Heer heeft gunst bewezen;
'k Zal de wonderen gadeslaan.
Die Gij hebt van ouds gedaan;
'k Zal nauwkeurig op uw werken
En derzelver uitkomst merken;
En, in plaats van bitt're klacht,
Daarvan spreken, dag en nacht.

Prof. C. Veenhof sprak eenige malen over:

Om de eenheid der kerk.

In de christenheid van onze dagen gloeit een steeds
krachtiger wordend begeeren naar eenheid. Het be-
kende woord van den aartsbisschop van Canterbury,
William Temple, dat de oecumenische beweging het
grootste gebeuren van de nieuwste kerkgeschiedenis
zou blijken, wordt waarheid. De overgrote massa van
wie zich christenen noemen is eenvoudig gehypnoti-
seerd — men kan het gerust zóó zeggen — door de
eenheidsidee. En het is niet maar bij een begeeren,
een idee gebleven! Van den weg naar de uiteindelijke,
volledige, en dus ook organisatorische, eenheid der
kerk zijn reeds belangrijke stukken afgelegd. Speciaal
de Wereldraad van Kerken staat midden in het leven
der kerken als 'n aanvankelijk, maar tegelijk zeer mach-
tig, resultaat van vele tientallen jaren awoegen om
de ééne wereldkerk te zien vrijzjen en tegelijk als een
belofte van nóg groter dingen.

Het komt er voor ons allereerst op aan ook den
geest, welke zich in dit grootsche eenheidsstreven
openbaart te beproeven. Om u daarbij te helpen noem
ik een paar recente uitspraken van enkele groote fi-

guren uit dien kring. Een van de zes presidenten van den Wereldraad, de Franschman Marc Boegner, verkondigde onlangs, dat het Roomsche-Katholicisme de belichaming is van 't petrinsche element in het evangelie. In de Grieksch-Katholieke kerk daarentegen leefde sterk en heerlijk de johannische geest. Terwijl in het protestantisme — wie weet wat dat is? — de boodschap van Paulus beslag op de geesten had gelegd. En het was nu de groote opdracht van de moderne christenheid door een waarachtige eenwording van deze kerkgemeenschappen een synthese van de drie genoemde bloeisel van het christendom tot stand te brengen, een synthese die aan de menscheit een volheid van christelijk geloof en leven zou verschaffen. Een andere leider in de oecumenische beweging betoogde niet lang geleden, dat het tot een „kruisbevruchting" van de kerken moest komen. Geheel in de gedachtenlijn van Boegner, verwachtte hij daarvan de eenheid en de doorbraak van een nieuwen vorm van christendom, rijker dan ooit in de wereld was gezien. En, om maar niet meer te noemen: de Chineesche professor Chao, de president van den Oostelijken sector van den Wereldraad, de man, die dus ook de leiding heeft over alle „Indonesische" kerken, die gereformeerde inclusie, droomt van en profeteert over een „christendom", dat een hogere synthese is van het goede, dat Confucius, de oude, Chineesche moralist, Karl Marx, de profeet van het historisch materialisme en Jezus Christus verkondigden. En onlangs kon men in een Amerikaansche tijdschrift een brief vinden van zijn hand, waarin hij de extatische vreugde van hem en zijn studenten beschreef, toen de communistische troepen zijn woonplaats binnentrokken.

Het spreekt eigenlijk wel vanzelf, dat deze eenheidspsychose geen enkelen sector van „het christendom" onberoerd laat. Ook in onzen eigen kring concentreert zich de strijd en de spanning der laatste maanden voor een groot deel om de vraag in hoeverre en op welke wijze de eenheid der geloovigen, speciaal met hen, die zich permanent blijven binden aan wat een reeks synoden als „leer" vaststelden en formeel handhaafden en die bleven instemmen met het synodale oordeel uit 1944, dat de geschorste en geweerde ambtsdragers niet weder ontvangen en erkend mochten worden als wettige ambtsdragers van Gods Kerk, verkregen kan worden.

Ik wil nu in deze samenkomst enkele opmerkingen maken over het zoeken van de ware eenheid der kerk.

Wanneer men gaat spreken over de eenheid der kerk moet vóór alles vaststaan, dat Jezus Christus de eenheid zijner kerk wil. Hij heeft die gevraagd van zijn Vader als loon op zijn arbeid. En daarom moet in alle geloovigen de brandende begeerte naar en het voortdurend gebed om de eenheid van allen, die den Heer Jezus Christus in waarheid liefhebben, leven. Wie deze eenheid der kinderen Gods, ook ten aanzien van het kerkelijke leven, niet zoekt met alle kracht, verloochent daarin zijn Meester.

De groote beslissende vraag bij het zoeken naar de eenheid is evenwel deze: wat wil Jezus Christus dat wij met het oog op het bereiken van die eenheid doen? Het staat immers voor ieder, die ook maar eenigszins kijkt heeft op het werk Gods in Christus door den Heiligen Geest vast, dat ook de eenheid der kerk, de eenheid in het zichtbare, de eenheid dus om preekstoel, doopvont en avondmaalstafel, uitsluitend en alleen het werk des Geestes kan en mag zijn. Iedere eenheid, welke niet door den Heiligen Geest is gewerkt en geschonken, is een caricatuur en een bederf. Evenals geloof, bekeering, zaligheid alleen en uitsluitend gaven Gods zijn, zoo is het ook met de eenheid. Maar zooals God de menschen met het oog op het gelooven, zich bekeeren en het verwerven der zaligheid actief maakt — werkt nuszelfs zaligheid met vreezen en beven! — zoo doet Hij dat ook in verband met de eenheid der kerk. En zoo komt dus op ons af de vraag: Welke activiteit, welke geloofsactiviteit vordert God van ons met het oog op de door Hem uitdrukkelijk geëischte eenheid aller geloovigen.

Om een antwoord op deze vraag te zoeken kunnen we om zoo te zeggen overal in de Schrift te gast gaan. God spreekt immers overal in zijn Woord over de eenheid van zijn volk en den weg, welke daar naar toe leidt. Vandaag willen we speciaal naar de boodschap luisteren welke Christus door zijn apostel Paulus de kerk aller eeuwen op het hart bond. Het is wel eens gezegd, dat door Paulus twee machtige waarheden zijn gepredikt. In den brief aan de Romeinen het: gij wordt uitsluitend en alleen door Gods genade zalig! In den brief aan de Efeziërs het: de kerk is de geestelijke tempel waarin God woont, de tempel die gebouwd is op het fundament van de apostelen en profeten! Welnu, uit de boodschap, welke ons in den brief aan de Efeziërs bereikt, willen we thans een moment aandachtig beluisteren.

In hoofdstuk vier schrijft Paulus in woorden, die buigen onder den last, welken ze moeten torsen, over de eenheid der kerk.

En als hij dat doet — en daar wil ik met allen nadruk op wijzen — begint hij uit te schilderen de eenheid der kerk die er is. Het is dan

Prof. C. Veenhof.

alsof hij zijn broeders toeroept: Wanneer gij wilt spreken over de eenheid der kerk, richt uw hart dan allereerst op de bestaande, onaantastbare, eeuwige eenheid der kerk.

Paulus teekent die eenheid met een reeks van woorden, die als even zoovele zoeklichten de eenheid der kerk in volen rijkdom voor oogen tooveren. We willen ze stuk voor stuk nagaan.

Eén lichaam is het! Zoo begint Paulus. En met dit woord typeert hij de kerk als een machtig, organisch geheel, dat uit talloze, eindeloos gevarieerde leden bestaat. Onderling zijn zij onlosmakelijk verbonden en ze werken allen in eigen functie en met alle hun geschonken gaven mee aan den bloei van het geheel. Ieder lid is lid van en voor alle andere. Maar ook, omgekeerd: alle leden afzonderlijk en het groote geheel dienen en streven naar den bloei van ieder afzonderlijk lid. Maar wanneer Paulus de kerk een lichaam noemt zegt hij nog meer! Ze wordt met dat woord immers ook aangeduid als een zichtbare werkelijkheid. De zichtbaarheid der kerk wordt zoo als één van haar wezenskenmerken op den voorgrond geschoven: Jezus Christus had zelf reeds allen nadruk op deze zichtbaarheid gelegd. Sprak Hij er niet van dat men een hardnekkigen zondaar moest aanbrengen bij de gemeente: Zeg het der gemeente, zei Hij (Matth. 18:16). En Hij verzekerde ook, dat zijn kerk een stad op een berg en een licht op den kandelaar moest zijn. Nu geeft Paulus deze boodschap door en accentueert haar nog eens extra. Want evenmin als men bij een onzichtbare gemeenschap een man kan aanklagen en evenmin als een onzichtbare stad of een onzichtbaar licht mogelijk is, is ook de idee van een onzichtbaar lichaam een dwaasheid.

Een tweede typeering van de kerk geeft Paulus met het woord: één Geest. Met dit éne woord opent hij een machtig perspectief! Hij ziet de duizenden en miljoenen, die in de kerk worden geroepen. En dan ontdekt Paulus, dat in al die miljoenen de éne, zelfde Geest, de Heilige Geest van God woont en werkt. En Hij doet in die allen principieel volkomen hetzelfde. Hij vernieuwt ze allen en doet ze allen wandelen in de wegen des Heeren.

En behalve door en in den Heiligen Geest, zijn alle leden der kerk ook onlosmakelijk verbonden door de eene hoop, die aller hart vervult.

Want allen is voorgeschikeld en toegezegd de éne groote zaligheid van het nieuwe Jeruzalem. Toen ze door Christus geroepen werden, werden ze allen getrokken in den lichtkring waarboven de hemel opent. Zoo werden ze allen geroepen in de hoop op de eeuwige heerlijkheid. En in die hoop zijn ze onverbreekbaar één. De overweldigende heerlijkheid van Gods eeuwige Vaderhuis grijpt de harten van allen en bindt ze samen in een steeds groeiende hunkering naar de schoone toekomst.

Met deze woordentrits begint Paulus de eenheid van Christus heilige kerk te bezingen. Hij ziet ze achtereen volgens als een eenheid naar buiten (één lichaam), een eenheid naar binnen (één Geest) en een eenheid van doel, van toekomst (één hoop). En samen beelden deze woorden de eenheid der kerk uit naar haar blijvend, onaantastbaar bestand.

Maar Paulus is met de genoemde drie woorden nog lang niet aan het eind van zijn lied. Onmiddellijk laat hij ze volgen door een ander drietal. Het is de trits: één Heer; één geloof; één doop.

Wanneer Paulus deze woorden uitsprekt gaan zijn gedachten speciaal naar het verleden. Het wonder van

het ontstaan, de geboorte der kerk gaat voor hem leven. Eens immers waren alle, alle leden der kerk goddeloos. Dat wil zeggen slaven van Satan. Maar toen is Jezus Christus gekomen. En Hij heeft hen met zijn bloed vrijgekocht en tot zijn eeuwig, onaantastbaar eigendom gemaakt. Nu zijn allen slaven van Jezus Christus. Hij is voor eeuwig hun Heer. En allen zijn in dien eigendomsband onverbreekbaar aan Christus en aan elkaar verbonden.

Maar die Christus deed nog meer! Hij kwam met zijn woord naar de zijnen toe en drong met zijn woord hun harde harten binnen, zoodat dat woord daar ging heerschen ten leven! Of, anders gezegd: Jezus Christus werkte in hen het geloof! Is het geloof soms iets anders dan het voor het woord van Christus open gemaakte en open gehouden hart? Maar zie, dit wonder wrocht Christus in al de zijnen, in al de leden van zijn kerk. Hierin zijn ze dus allen ook één, dat ze onder de heerschappij van Gods woord werden gebracht en mitsdien gehouden. Ook in het éne woord dat in allen kwam heerschen ligt zoo de eenheid der kerk verankerd.

En daarbij kwam de doop. De éne doop. Want er is maar één doop ten slotte. De doop van Jezus Christus. Alle miljoenen doophandelingen, die in den loop der eeuwen plaatsvonden zijn niets anders dan uitwerkingen en doorwerkingen van Christus' énen doop. Alle doopwater, dat in alle eeuwen gesprengeld werd, druppelt van Christus' hoofd op het voorhoofd der zijnen. En daarom ligt ook in den doop een machtige onverbreekbare band tusschen allen die Jezus Christus van zijn Vader ontving. Allen werden door één doop tot onderling onbreikbaar saamverbonden leden van de éne, heilige, katholieke kerk gestempeld.

En nog is Paulus' lied over de machtige eenheid van Christus' bruidskerk niet ten einde! Hij steekt zelfs naar nog dieper diepte af en klimt tot nog hooger hoogte op. De eenheid der kerk, zoo roept hij tenslotte uit, ligt eeuwig vast in God! Gods éénheid openbaart zich, wil zich openbaren, in de éénheid der kerk. Zoo waarachtig als God één is, is ook zijn kerk één. Want God is God en daarom zijn alle leden der kerk omvallen, doordrongen van zijn eeuwige, allen vasthoudende, allen beheerschende soevereine macht. En die God is bovendien ook Vader. Daarom zijn alle leden der kerk Gods kinderen en aller broeders en zusters. In de wereld moge men worstelen om een waarachtige broederschap der menschen in het leven te roepen. Het zal nimmer gelukken. Broeders worden alleen zij die één Vader bezitten. En wie den Vader verwerpen zullen nimmer broeders zijn. Maar in de kerk is dit ware kindschap en deze ware broederschap volle werkelijkheid voor eeuwig!

Ja, deze in God gefundeerde, en Gods eigen eenheid weerspiegelende, éénheid der kerk is de eerste en laatste, hoogste en diepste eenheid, welke er kan bestaan. Paulus worstelt met de taal om haar althans eenigermate in het licht te plaatsen. Deze God is boven allen, zoo roept hij uit. Eén God troont boven alle leden der kerk en houdt ze allen in zijn éenen, machtigen greep. Maar Hij maakt tegelijk en gelijkelijk allen tot de instrumenten van zijn macht, door welke Hij mee zijn heerschappij tot effect brengt. Hij is door allen. En deze God, Die zoo oneindig ver boven alle scheepsel verheven en soverrein alles in zijn dienst plaatst en houdt, deze God woont ook in al de zijnen. Hij is ook in allen.

Zie, broeders en zusters, dit is het lied, dat Paulus over de bestaande, onvernietigbare, eeuwige eenheid van Christus' kerk zingt. Kan ze krachtiger en massiever onder woorden worden gebracht dan hier geschiedt?

Wanneer men evenwel dit paulinische woord goed op zich heeft laten inwerken moet er toch wel onafwendbaar een benauwende vraag in ons opkomen. Want met dit woord staan we midden in een kerkelijke wereld, welke daarmee zoo erg als maar mogelijk is schijnt te vloeken. Is de christenheid niet verpulverd in een ontelbare hoeveelheid „kerken", groepen, gemeenschappen, secten en wat dies meer zij? Wat moet men nu, staande in een zoo verschrikkelijke verscheurdheid, met dit paulinische woord beginnen? Kan men het werkelijk volhouden en waarmaken, dat de kerk van Christus één is en waarachtig één blijft?

Heel velen hebben toen een prachtige uitweg uit deze impasse gevonden. Ze hebben de idee van een „onzichtbare" kerk geconstrueerd. En toen nam men met alle woorden Gods omtrent de kerk, waarmee men in de aanschouwelijke, kerkelijke wereld geen raad wist, de vlucht naar die onzichtbare kerk! Speciaal deed men dat met alles wat God omtrent de eenheid van zijn kerk zegt. „We moeten de eenheid der kerk bij die onzichtbare kerk zoeken", werd toen de verlossende leuze. Naar dit recept behandelde men nu ook de zooveel besproken woorden van Paulus. En inderdaad: zoo was men van alle narigheid af. Want een onzichtbare kerk kan men niet zien en controleeren, ook niet in haar éénheid.

Maar we zullen de prachtige woorden van Paulus over de eenheid der kerk niet verdampen door ze aan de mythe van een onzichtbare kerk te endosseeren!

De zaken liggen hier geheel anders.

Om daar uw oogen voor te openen moge ik u er op wijzen, dat Paulus enkele verzen ná die, welke de aanwezige, werkelijke, onaantastbare eenheid der kerk

bezong tot de kennis een be Is d Pas dat de voor e hij, dat even r we dae hoevee Zeu tegeu stuitte Niet We de pre roept wij in vaardig heid, h bezitte Heer e God, e sing (met e door d door d werkt, toe te h e b h Welr denken lus op woorde zichtba den H Hem, z volledig onze v warden leven v zelve e wereld komend God Je En het In Chr sen e Jezus Indie het we tussche zon. E andere andere

Wan schen e van Pa m o e we voe kindere gevee real het gea wordt Geest a historie dend k deren C worden Heer w Ook a een du Onm eenheid g e n a uitdeelt lijk dit ven na heeft. Men heeft d maken s abrupte Laat de zake stevig wat do omtrent nu me empiris Men gaven I waarin kon uit Hoer En l profetes ders en Of, a m b t Later broeder

kerk gaat leden der an Satan. Hij heeft uw, on-slaven Heer, oorekbaar wam met in woord daer ging als Chris-toms iets open ge-t wonder eden van ze onder bracht en in allen k-veran- Want er us Chris-den loop dan uit-nen doop, eld werd, oofd der mach-tige Christus één doop eden van

heid van ekt zelfs g hooger tenslotte openbaart terk. Zoo én. Want k omvan-thouden, die God eden der sters. In arachtige roepen, alleen zij erwerpen rk is dit olle wer-

a eenheid rste en kan be- althans d is bo- nt boven in éenen, i gelijke- ht, door engt. Hij onelindig eln alles nt ook in t Paulus e eenheid en mas- hier ge-

ord goed vel onaf-opkomen. n kerke-mogelijk t verpul-groepen, zij? Wat lijke ver-eginnen? en, dat én blijft? tweg uit van een nam men een raad Speciaal e eenheid der kerk de ver-men nu alus. En af. Want controle-

n Paulus or ze aan seeren! t u er op velke de der kerk

bezongen, het volgende zegt: totdat wij allen komen tot de eenheid in het geloof en tot de eenheid in de kennis van den Zoon Gods, tot een volkomen man, tot een bepaalde groottemaat van de volheid van Christus.

Is dat niet een wonderbaarlijk woord van Paulus? Pas riep hij met alle kracht en duidelijkheid uit dat de kerk één was; volkomen, in ieder opzicht en voor eeuwig één — nu, onmiddellijk daarna, verzekert hij, dat we nog tot die eenheid moeten komen! Zoo-even riep hij uit: één geloof is er. Nu hoopt hij, dat we daar eenmaal, wie weet na hoe langen tijd en na hoeveel moeite, toe mogen geraken!

Zeg zelf: klinkt dat niet erg dwaas? Is hier geen tegenstrijdigheid, of, om het wat deftiger te zeggen: stuiten we hier niet op een paradox?

Niets is evenwel minder waar!

We stuiten hier op een stand van zaken, welke aan de prediking der Schriften volstrekt eigen is. God roept het ons immers in de Schriften telkens toe, dat wij in Jezus Christus alles, alles bezitten. De rechtvaardigheid, de heiligheid, de wijsheid, de volmaaktheid, het nieuwe leven, de zaligheid — de geloovenden bezitten die alle en voor eeuwig in Jezus Christus hun Heer en Heiland. Hij is hun geworden tot wijsheid van God, en rechtvaardigheid en heiligmaking en verlossing (1 Kor. 1:31). Maar tegelijk hooren we ons met even groote kracht toeroepen, dat dat alles ons door den Geest moet worden toegeëigend. Dat het door den Geest in ons moet worden toegepast, uitgewerkt, gerealiseerd. De Geest is ons gegeven om ons toe te e i g e n e n hetgeen wij in Christus h e b b e n, zegt het Doopsformulier!

Welnu, aan deze geloofswerkelijkheid moeten we denken als we de twee genoemde uitspraken van Paulus op ons hooren afkomen. Neen, we nemen met deze woorden niet de vlucht in het fantoom van een onzichtbare kerk — we nemen er den toevlucht mee tot den Heer en het Hoofd der kerk, Jezus Christus. In Hem, zijn Woord, zijn Geest, zijn doop is de kerk één, volledig een, onaanastbaar een, eeuwig een — maar onze Heere wil, dat die eenheid ook uitgewerkt zal worden, ze zal midden in deze wereld, in het samenleven van zijn kinderen een feit worden! En ze moet zelfs een z i c h t b a a r feit worden, zoodat „de wereld“ met het oog op die, in de zichtbaarheid uitkomende en opglanzende, eenheid zal gelooven, dat God Jezus Christus naar de wereld zond (Joh. 17:23). En het is nu de Geest, die uitgezonden wordt om deze in Christus aanwezige en gegeven eenheid toe te passen en toe te eigenen midden onder hen die den Heere Jezus in der waarheid kennen en liefhebben.

Indien we eenmaal oog kregen voor deze orde in het werk der verlossing, dan verdwijnt iedere strijd tusschen deze woorden van Paulus als sneeuw voor de zon. En we zullen verstaan dat het eene zonder het andere eenvoudig niet kan bestaan en zelfs om het andere roept uit alle macht!

Wanneer we nu zoo het verband, de eenheid, tusschen de twee reeds meermalen genoemde uitspraken van Paulus: d e k e r k i s é é n e n: d e k e r k m o e t é é n w o r d e n, hebben doorzien, komen we voor de vraag te staan, welke de taak van Gods kinderen is op den weg, welke van de in Christus gegeven naar de door den Geest in deze wereld g e r a l i s e e r d e eenheid loopt. Neen, we vergeten het geen moment: de in Christus gegeven eenheid wordt ten principale door den Geest, en door den Geest alléén, als een, ook zichtbare, realiteit in de historie ingedragen en uitgewerkt. Maar dit vasthouden kunnen we de vraag niet ontloopen of de kinderen Gods actief in dit werk des Geestes betrokken worden en zoo ja, met welke taak zij dan door hun Heer worden belast.

Ook op deze vraag geeft Paulus in dit brieffragment een duidelijk antwoord.

Onmiddellijk na zijn teekening van de grootsche eenheid der kerk, gaat hij namelijk spreken over de g e n a d e g a v e n, welke Christus onder de zijnen uitdeelt. Zonder éénigen overgang, zegt hij dan letterlijk dit: aan een ieder van ons werd de genade gegeven naar de maat zooals Christus haar geschonken heeft.

Men is geneigd, als men dit leest, te vragen: wat heeft dat nu in de wereld met de éénheid der kerk te maken? Maakt Paulus hier in zijn betoog een zóó abrupten sprong, dat ge hem bijna niet kunt volgen?

Laat ik u aanstonds mogen zeggen: zoo liggen hier de zaken niet! Paulus houdt den draad van zijn betoog stevig in handen. Hij gaat inderdaad schrijven over wat door de geloovigen, die vasthouden wat Paulus omtrent de in Christus gegeven eenheid heeft gezegd, nu met het oog op de realisering daarvan in het empirische kerkelijke leven gedaan moet worden.

Men moet er maar eens op letten welke genadegaven Paulus hier op het oog heeft. Na een betoogje, waarin hij beschrijft hoe Christus die genadegaven kon uitdeelen, noemt hij ze met naam en toenaam.

Hoor maar!

En Hij gaf sommigen als apostelen, anderen als profeten, anderen als evangelisten, anderen als herders en leeraars!

Of, met andere woorden: Jezus Christus gaf a m b t s d r a g e r s.

Laten we daar nu met ons gansche hart op letten, broeders en zusters, dat God met het oog op de reali-

seering, de doorwerking, de uitwerking, de zichtbaarwording van de eenheid zijner kerk ambtsdragers heeft gegeven, den ambtelijken dienst heeft ingesteld! Die zijn daartoe gegeven. Die zijn daarvoor dus noodig. Zonder die kan, nu Christus eenmaal zoo werken wil, de eenheid nooit komen!

En welke zijn nu deze ambtsdragers, deze ambtelijke diensten?

Vooreerst de apostelen. Dat zijn de mannen, die Jezus met eigen oogen hebben aanschouwd en met eigen ooren hebben gehoord en die van Hem getuigden, die nu een zakelijk rapport omtrent den Heer en zijn werk moesten geven en dat ook gegeven hebben. In die functie zijn de apostelen de fundamenteleggers der kerk. Daarom zijn ze ook uniek. Fundamenten leggen geschiedt immers eens en voor goed!

En dan zijn er de profeten. Het zijn die mannen — soms ook vrouwen — aan wie God het vergunde even in zijn raadsplan in te zien om wat ze daarin lazen in de wereld uit te bazunen. Ze spraken dan: Zoo zegt de HEERE! En ze verkondigden Gods betrouwbare Woord over verleden, heden en toekomst.

Daarna worden de evangelisten genoemd. Zij mochten en moesten het heil, dat in Christus gekomen was, om met Paulus te spreken, als voor oogen schilderen! Ze mochten en moesten het verhaal geven omtrent Jezus Christus en zijn gansche verlossingswerk. En wanneer ze dat deden wilde Jezus Christus in en met hun verhaal neerkomen om dat, waarover de evangelisten spraken, inderdaad in hun hoorders te werken en aan hen te schenken.

Zie, deze ambtsdragers, dezen ambtelijken dienst, gaf Jezus aan zijn kerk. Zooals bekend is, zijn deze apostelen, profeten en evangelisten maar éénmaal gekomen. Ja, ze zijn maar eenmaal gekomen. Maar men nooit dat ze nu voorgoed verdwenen zijn! O neen, dat is niet het geval. Ze zijn nog springlevend onder ons. En hun werk gaat dag in dag uit met onverminderde kracht voort. Want wat ze eenmaal zelden, zeggen ze nog elken dag door middel van de Heilige Schrift, waarin werd vastgelegd wat ze eenmaal spraken en deden, opdat ze het b l i j v e n d zouden zeggen en doen! Wij hebben nóg apostelen, profeten en evangelisten! En ze werken nóg onder ons.

En zie, dit werk van deze ambtsdragers — dat is dus nu in concreto: de Heilige Schrift — is het middel, de weg om tot de eenheid der kerk te komen. Het leven daaruit zal die eenheid voortbrengen, zoo waarachtig Jezus Christus leeft en zijn apostelen, profeten en evangelisten gaf! Maar ook: buiten deze apostelen, profeten en evangelisten — dat wil dus nu zeggen, buiten de Heilige Schriften en het gelooven daarin en het leven daaruit — komt ze nooit! Daar-buiten is slechts gescheurdheid, al wordt die ook nog zoo prachtig door een schijneenheid gecamoufleerd.

Maar hiermee is nog niet alles gezegd. Christus geeft aan zijn kerk met het oog op de door Hem gewilde eenheid ook nog ambtsdragers, die in levenden lijve tot het einde der dagen onder zijn volk zullen optreden! Het zijn de herders-en-leeraars. Herders zijn volgens de Schriften de mannen, die de kudde naar de vette grasvelden voeren om ze daar te weiden en ze te beschermen tegen alle gevaar. Herders zijn dus de mannen, die de gemeente uit de Schriften het levensbrood mogen reiken. Ze mogen de verzoening toedienen. O neen, ze spreken niet maar over het heil, de verlossing, het eeuwige leven. Neen, ze mogen die overreiken, toedienen, geven. Zoo waarachtig, dat Gods volk, om hen vergaderd, zingen mag: hier wordt de rust geschonken; hier 't vette van Uw huis gesmaakt.

En naast deze herders gaf God de leeraars. Dat zijn de mannen, die uit Gods Woord nu Gods kinderen moeten zeggen hoe ze in alle situaties moeten leven en handelen. Neen, leeraars zijn in de Schrift niet de mannen, die de „waarheden“ uit elkaar pluizen en hun hoorders vergastten op ik weet niet wat voor dogmatistische diepten en onderscheidingen! Het zijn niet de geleerden, die zeggen wat de menschen zoo al leeren kunnen. Neen, het zijn ambtsdragers, die uit de Schriften toonen hoe de geloovigen wandelen moeten aan Gods hand, naar zijn wet en tot zijn eer.

Welnu, ook deze ambtsdragers heeft God gegeven en geeft Hij nog elken dag ook met het oog op de eenheid. Zij moeten werken totdat allen komen tot de eenheid in 't geloof en in de kennis van den Zoon Gods.

Maar U voelt nu ook onmiddellijk wat de eenheid der kerk moet tegenstaan en verstoren! Als deze herders en leeraars niet trouw zijn komt de scheur, onmiddellijk. Als ze inplaats van het Woord Gods of boven dat Woord of naast dat Woord, eigen meening ventileren en aan de zielen opleggen, wordt een wig in Gods volk gedreven, onmiddellijk. Alle Woord Gods brengt de eenheid voort. Maar het menschenwoord verpulvert! En let er dan op, dat in dit opheffen van een woord van menschen, de mensch zichzelf verheft tegen Jezus Christus, zijn dienen nalaat en zich Christus' macht wederrechtelijk toeëigent. Alle verwoesten der kerk is uit dit optreden van ontrouwe ambtsdragers voortgekomen. Het is altijd hetzelfde droevige lied: menschenwoord naast of boven Gods Woord — een mensch die dus niet meer dient maar usurpator wordt, usurpator van Christus' heerlijke macht, en Gods volk verderft.

Wat die ambtsdragers nu, speciaal ook met het oog op de eenheid der kerk, hebben te doen, wordt door Paulus ten slotte nog in een machtig woord op schitterende wijze vertolkt.

Deze mannen hebben maar één ding te doen! Ze moeten met alle krachten, in volledige zelfovergave zonder ophouden hun vleesch kruisigend, nooit iets voor zichzelf zoekend er om worstelen, dat alle geloovigen, heel de kerk, gaat di e n e n. Dienen, dat is de eenige taak van alle kinderen Gods en van heel de kerk. Ze moeten den HEERE dienen en de broeders met alles wat ze zijn en hebben. In de kerk des Heeren geldt de machtige waarheid, dat alle gave dienst beteekent. Neen, het gaat in de kerk niet om „kennis“, om theologische training, om organisatie, om verovering van dit en dat. Neen, het gaat daar om een leven van louter dienst!

Dit dienen nu is de eenheid welke Christus zoekt. De eenheid, welke de Heilige Geest toeëigent, concreteert en manifesteert zich voor alles in dienst, in den alzijdigen allen en een ieder tot onderwerp en voorwerp makenden dienst van den levenden God.

Een daarnaast, of liever, daar dwars doorheen, moet het lichaam van Christus gebouwd worden. We noemen het reeds. Het geschiedt op het fundament van de apostelen en profeten. Alle kinderen Gods moeten behouwen worden — ja, behouwen worden door den hamer des Woords! — opdat ze als levende steenen ingevoegd worden in den tempel Gods, den geestelijken tempel, die straks op den dag der dagen wordt voltooid. En naarmate die tempel gebouwd wordt, wordt ook de eenheid der Kerk een feit.

Zie, broeders en zusters, zoo teekent Jezus Christus ons den weg voor, welke naar de eenheid der kerk in haar volle openbaring leidt en toont Hij hoe wij op dien weg moeten wandelen.

Hij wil en zal die eenheid bereiken door:

het uitzenden van apostelen, profeten, evangelisten, herders en leeraars;

het leven uit het Woord Gods, dat deze ambtsdragers brachten en bedienden door al zijn kinderen;

het opwaken van alle geloovigen tot den heel hun leven omspannenden, al hun krachten opvorderenden dienst-van-God-en-de-broeders;

het opbouwen van de kerk door het invoegen van al de zijnen in den tempel Gods, dat is in Christus' heilige kerk.

En als door Gods genade dit alles geschiedt, komt de ware eenheid vanzelf. Hoe minder men dan opzettelijk over eenheid praat, des te eerder is zij er. In den greep van Christus en zijn Woord, en den toegewijden dienst van zijn dienstknechten zal men elkaar herkennen en dienen als leden van zijn lichaam — en dat, en niets anders, is de eenheid der kerk welke Christus hier zoekt!

Laten we daarom niet betoeverd worden door het dikwijls zoo nerveuze, dikwijls door een geheime machtslust opgejaagde, begeeren naar een zekere gelijkschakeling, een bepaalde frontvorming, van allen die zich christen noemen — buiten het Woord, buiten den geloovigen, ambtelijken dienst der kerk om. Met compromissen en elastieke, dubbelzinnige formules bereikt men in deze wereld soms ontzaggelijk veel, maar nooit, nooit de eenheid van Christus' kerk.

En laten wij speciaal tot onze duizenden synodale broeders en zusters zeggen: doet weg die leeruitspraken, die ge ondanks uw plechtige verzekeringen toch niet meer als Gods Woord beschouwt. Herroep om Gods wil die verschrikkelijke schorsingen en andere vonnissen, waarmee ge Jezus Christus van dag tot dag zoo hevig bedroeft!

Zie, dat is momenteel de eenige boodschap, die Jezus Christus door ons aan hen wil laten brengen. Ieder, die iets anders of ook iets meer zegt op dit moment, haat, ondanks alle goede bedoelingen, Christus' kerk en de schapen, die deze zonden handhaven.

O, ik ben er zeker van: als onze kerken en al haar leden in dezen trouw waren geweest, als zij krachtig, bewogen, liefdevol deze boodschap dag in, dag uit, hadden uitgeroepen over het synodale kamp, zou de zaak der ware eenheid oneindig verder zijn dan thans.

En daarom, broeders en zusters, laat ons ook in dezen weer gaan leven uit het goddelijke Woord over de ware eenheid der kerk — dan geeft God die eenheid: elken dag.

Ds Visée opende in de Burgwalkerk

met de volgende woorden:

Broeders en Zusters,

Welkom in Kampen!

Wat is het goed, dat ge van Noord en Zuid, van Oost en West gekomen zijt om weer mee te vieren onzen jaarlijkschen schooldag en dat de straten van onze stad dreunen van onze menschen, die opgekomen zijn.

We verhalen ons geen oogenblik, dat aan massale samenkomsten als deze groote gevaren verbonden zijn. Want zoo héél licht dreigt de gedachte bij ons op te komen, dat een dag als deze een „hoogtepunt“ is in ons kerkelijk leven. En als we dat zouden denken, dan is het gevaar van „hoogtendienst“ dichtbij. Want de hoogt punten van ons kerkelijk leven hebben we, moeten we hebben in onze samenkomsten op den Zondag, waar de HEERE ons Zijn Woord doet verkondigen, waar Hij ons wil voeden „bij brood en bij wijn.“

Maar toch kan een dag als deze goed zijn.

Want er is niet alleen plaatselijk gemeenschap tus-
schen de geloovigen, ze is er ook tusschen de geloov-
igen over vele steden en dorpen verspreid. En het kan
goed zijn elkander ook in die breedere gemeenschap
eens te zien. Het ligt er maar aan hoe we hier samen-
zijn. Als we hier zouden samen wezen zoo met de ge-
dachte: „wat hebben we het toch weer ver gebracht“
— wee ons dan. Maar als we samen zijn om de groote
daden des HEEREN te gedenken — dan is het goed.

Ik las u den honderd en derden psalm.
Ik leg den vinger bij de woorden: „En vergeet geen
van Zijn weldaden“. Dat is zoo noodig. Want we drel-
gen ze zoo heel licht te vergeten. Ik ben dezen school-
dag niet zonder droefheid tegemoet gegaan. Want ik
vrees, dat bij sommigen onder ons de blijdschap over
het werk Gods in de vrijmaking der kerk reeds aan
het tanen is. Over het werk Gods. Want de vrijmaking
der kerken was des HEEREN werk. Ook voorzover
wij daarin gehoorzaam mochten zijn. De HEERE heeft
ons weer geleid naar Zijn Woord. En wat wij daarin
deden was onvolkomen en met zonde bekleet. We
zaten in den strik. We waren zoo ver afgeweken van
Gods heilig Woord. En toen is het wonder gebeurd.
Niet door ons, maar vaak ondanks ons is de strik
gebroken en we zijn vrij geraakt. En nu is er het
gevaar, dat we vergeten gaan deze weldaad des
HEEREN. Wij allen. Er is er één onder ons, die naar
de Haagsche synode ging, die achter gesloten deuren
sprak met een synodale commissie. Er zijn er, die
achter hem staan. Is daar de blijdschap over Gods
werk reeds aan het tanen?

De HEERE heeft het gedaan!
En waarom?

Dat zegt onze psalm ook: „Die al uw ongerechtig-
heid vergeeft“. De HEERE gedacht onze zonden niet.
Hij ontfermde zich over ons. Wij dwaalden allen als
schapen. Maar Hij, die al onze overtredingen op den
Heere Jezus deed aanloopen, vergaf onze zonden. Hij
gedacht ze niet. Hij gaf ons weer een kerkelijk leven,
dat mocht gaan luisteren naar Zijn Woord.

O, wat staat het er in menig opzicht nog jammer-
lijk bij!

Wat een zorgen!
Wat een strijd!

Wat is er nog een gebrek aan de eenvoudige vreeze
des HEEREN in de praktijk!

Er is veel goeds!
Maar wat gevoelen we bij het vele goede, dat de
HEERE ons schonk, dat wij nog „midden in den dood
liggen“.

Echter ook daarvoor is hope: „Die al uw krankhe-
den geneest, Die uw leven verlost van het verderf,
die u kroont met goedertierenheid en barmhartighe-
den“.

Zij onze hope en onze verwachting van Hem!
Zegene Hij ons samenzijn ten goede van de kerken
en de Theologische Hoogeschool.

Hij doe Zijn aangezicht genadig
Ons lichten en Hij zij ons goed!

Hiermede verklaar ik ons samenzijn voor geopend.¹⁾

¹⁾ Korte, later schriftelijk vastgelegde samenvatting.

Het Woord werken laten.

Dit was de titel, die Ds C. Stam van Ermelo voor
zijn rede gekozen had. Hij sprak als volgt:

Broeders en zusters,

We lezen in den eersten Thessalonicensen-brief, het
tweede hoofdstuk, het dertiende vers: „Daarom danken
wij ook God zonder ophouden, dat als gij het Woord
der prediking Gods van ons ontvangen hebt, gij dat
aangenomen hebt niet als der menschen woord, maar
gelijk het waarlijk is als Gods Woord, dat ook werkt
in u die geloof“.

Uit dit vers zien wij dus, dat het Woord Gods werkt.
In Hebréen 4 staat, dat het Woord Gods levend en
krachtig is en in Romeinen 1, dat het Evangelie een
kracht Gods is tot zaligheid, een iegelijk die geloof.

Het Woord Gods is dus niet een geschiedenisboek
alleen of een oorkonde, maar het Woord is een wer-
kend en levend Woord. Door dat Woord spreekt de
HEERE concreet zijn volk aan.

Door dat Woord roept de HEERE zijn volk tot ge-
loof en bekeering, maakt Hij de dooden levend, d.w.z.
de dooden hooren de stem van God door het Woord.

Zoo zegt Zondag 21 van den Heidelbergschen Ca-
techismus, dat de Heere Christus zich een gemeente
vergaderd tot zijn Woord en Geest. Dat is met name
de groote rijkdom van deze laatste bedeeling voor de
wederkomst van Christus. God gaf ook aan het volk
Israël Zijn Woord doch dat geschiedde met tusschen-
poozen en soms op vreeselijke wijze.

Toen het volk Israël bij den tastelijken berg Sinaï
gekomen was en de HEERE van dien berg Zijn stem
deed hooren, bad het volk of de HEERE niet langer
spreken wilde, zoo vreeselijk rolde de stem Gods naar
beneden het volk in de ooren. En Mozes zelfs was
gansch bevreesd en bevende.

Maar nu in deze laatste dagen spreekt God tot ons
door den Zoon. Nu spreekt God aldoor tot Zijn volk,
zonder tusschenpoos, zonder veel rumoer, maar met
niet minder, doch meer ernst.

Het voorrecht is vandaag groter, om zich zoo maar
te hooren aanspreken door Gods Woord, dus is de
verantwoordelijkheid ook groter.

De HEERE vergadert zich dus een gemeente door
Zijn Geest. Die zich bedient van het levende Woord.
Het Woord is vol energie van den Heiligen Geest.

Maar..... nu moeten wij den Geest ook in ons
werken laten, zooals wij belijden met Zondag 38 van
den Catechismus.

Wij belijden met Zondag 38 immers, dat wij rusten
moeten van onze booze werken en den HEERE door
Zijn Geest in ons werken laten moeten en alzoo den
eeuwigen sabbath in dit leven aanvangen.

Kerkwerk en dus ook het werk van deze Theol.
Hoogeschool is sabbathswerk en dat sabbathswerk is
steeds door: strijden tegen de zonde, tegen alle ver-
keerde constructies, die voor de gemakkelijheid zijn
uitgevonden en ons steeds weer laten aanspreken door
den Geest, zooals de Geest ons aanspreekt door Zijn
Woord, eerbiedig en gehoorzaam blijven luisteren naar
dat Woord, dat een lamp voor den voet en een licht
op het pad is. Wij kunnen dus ook zeggen, dat wij
het Woord moeten werken laten, omdat immers de
Geest werkt door dat Woord.

Wij moeten ons tegen het Woord des HEEREN niet
verzetten, maar dat Woord laten schijnen als een
licht. Wij moeten machtig worden in de Schriften,
die alleen wijs kunnen maken tot zaligheid en de be-
lijdenis steeds meer gaan kennen en belijden.

Zoo ziet U, broeders en zusters, dat de HEERE
aanwerkt op den volkomen en eeuwigen sabbath,
waarin wij volkomen zullen rusten van de booze wer-
ken en waarin wij ons volkomen zullen laten beheer-
schen door den Geest en 't Woord des HEEREN.

Maar ook hier op deze aarde moeten wij dien eeuwi-
gen sabbath aanvangen en het Woord werken laten.

Wij moeten dat ook bedenken bij het kerkvergade-
rend werk van onzen Heere Christus. Wij leven in een
tijd van reformatie door Gods genade. En bij elke
reformatie doen zich groote moeilijkheden voor.

Op den Theol. Hoogeschooldag van verleden jaar is
door prof. Schilder, toen hij sprak over de moeilij-
kheden die er nu zijn bij de vergadering van Christus'
kerk, gezegd, dat wij zulks niet moesten zien als een
„crisis der jeugd“.

Immers, zoo was het betoog van prof. Schilder, de
ergste crisis was er al geweest in de dagen der vrij-
making, het gaat nu meer over de fundeering van wat
God ons schonk in de vrijmaking van Zijn kerk.

En wij konden ook niet spreken van „jeugd“, omdat
wij door Gods genade mogen zijn de voortzetting van
de aloude, eenige, heilige, algemeene, Christelijke kerk.
Wij kunnen het daarmee eens zijn. Het is geen „crisis“
en het is geen „jeugd“. Het is fundeering en voort-
zetting van wat God schonk.

Niettemin echter kunnen zich toch bij die fun-
deering en voortzetting groote moeilijkheden voor-
doen. En die moeilijkheden komen er, doordat er ver-
schil van gevoelens bestaat, doordat wij niet allen het-
zelfde gevoelen. Nu beteekent reformatie; terugkeer
naar het Woord van God. En deze reformatie is het
werk des HEEREN. Daar komen wij zelf niet toe.
Maar de HEERE geeft reformatie, als zijn Woord
bedekt is geworden door allerlei menselijke uitvind-
sels en constructies. Dan geeft de HEERE aan een
overblijfsel zijn genade, om weer het geklank van het
Woord te hooren en te kennen en daarnaar ook te
luisteren.

De kerk van Christus kan zoo allerlei wijsgeerige
constructies hebben gebouwd en verwerkt, dat het een
geweldige worsteling is, om daar onder vandaan te
raken en weer genoeg te hebben aan het klare en
zuivere Woord, om dat klare Woord weer te aanvaar-
den ook al komt er nog zulk een verdriet voor vleesch
en bloed, ook al brengt het nog zooveel moeilijkheden
in de gemeente des HEEREN en met degenen die bui-
ten zijn.

Immers, als wij het Woord werken laten, dan komen
de verkeerde toestanden bloot te liggen. Al wat open-
baar maakt is licht, zegt Paulus in den brief aan
Efeze. Dan wordt heel ons persoonlijk leven belicht,
ook het kerkelijk leven, het kerkelijk erf. Maar dan
moeten wij dat licht ook laten schijnen, om de ver-
keerde toestanden steeds te gaan zien en inzien.

Paulus zegt: Ziet toe, dat gij nauwkeurig wandelt.
Als wij baden in het licht, is het heel erg om te strui-
kelen en te vallen. In het donker vallen is erg, maar
op klaarlichten dag vallen is des te schandelijker.
Welnu, de HEERE spreekt ons aan door zijn Woord
en werkt in ons door zijn Woord. Dan moeten wij dat
Woord ook werken laten. Dan moeten wij de verkeer-
de brillen waardoor wij vroeger de dingen zagen, ook
afdoen.

De schriftgeleerden en wetgeleerden uit de dagen,
toen de Heere Christus op aarde in zijn vernedering
rondwandelde, rolden de boekrollen wel af, kenden de
Schriften wel, maar zij zaten zoo vast in allerlei syste-
men, dat ze de Schriften uitlegden naar die systemen
en die systemen lieten heerschen over de Schrift.

En zoo is het ook ons overkomen, dat wij de Schrift-
ten niet meer verstonden en de belijdenis niet meer
beleden, zooals die voor ons lag zwart op wit, dat wij
vele dingen maar zelf hadden uitgedacht, ja, het was
in de meeste gevallen zoo, dat wij vele dingen zoo-
maar overnamen van knappe theologen, maar dat wij
deze dingen niet meer toetsten aan Schrift en belijdenis.
Met name wat betreft de belijdenis van de kerk.

Hoe weinigen waren er die beleden wat daar stond
in art. 29 van de Ned. Gel. Belijdenis. De meesten
onzer, met name de jongeren, hoorden op catechisatie
of onder den Dienst des Woords zelden spreken over
de ware kerk, maar in de meeste gevallen werd er ge-
sproken van de meest zuivere of de minst onzuivere
kerk. En nu wij in dezen de belijdenis zoo ontwend
waren, is het een ontzaglijke worsteling geweest en
is het nog voor velen om de belijdenis weer te ver-
staan en te belijden.

Men wordt als een extremist beschouwd, als men
weer de aloude belijdenis belijdt en de Schrift na-
spreekt over eenheid van Gods gemeente, welke niet
een onzichtbare eenheid is maar een zichtbare eenheid
in de vergadering, als men weer heeft voor de heilig-
heid van Gods huis.

Dat is niet een woord dat gesproken is naar het
hart. Men zingt allerwege het lied der pluriformiteit.

Dit is echter niet voor het eerst zoo. In het herden-
kingsboek over de afscheiding, getiteld: „Van 's Hee-
ren wegen“, heeft prof. Schilder in zijn rede: „De
dogmatische betekenis van de Afscheiding“, p. 82,
gezegd, dat men in de dagen der Afscheiding „al zeer
ver gegaan was met het plan der algemeene protes-
tantisering“. De richtingen werden dooreen gemengd;
tusschen de Hervormde en Evangelisch Luthersche
synoden was reeds contact gelegd.

Men noodigde elkanders leden uit tot bijwoning van
de zittingen; de grondwet van de Hervormde Kerk
werd model voor die der Evang. Luthersche (Fabius).

Prof. Schilder vervolgt: „Dat nu de Afscheiding
zulke droomen wreed verstoord heeft, is haar pioniers
wel heel kwalijk genomen, maar het heeft toch, gelijk
na 100 jaar te constateeren valt, het leven van het
Nederlandsche volk weer die mogelijkheid van nation-
alen opbloei gegeven, welke ieder zal moeten erken-
nen als van de grootste betekenis ook voor den troon
der Oranjes zelf en voor de waarachtige eenheid der
natie“.

God heeft inderdaad door de Afscheiding weer lu-
ten zien de heiligheid van zijn huis, de kerk van
Christus.

Leven wij nu in een anderen tijd? Is nu het oecum-
enisch streven niet onovertroffen? Er is de wereld-
raad van kerken, de oecumenische synode der „Gere-
formeerden“ en dit alles wordt gestuurd door de plu-
riformiteitsgedachte. Er is een pluriform-denken over
heel de linie. Een gevaar zoo groot als het nog zelden
geweest is. Meer dan ooit heeft de kerk van Christus
op haar hoede te zijn. We moeten het Woord werken
laten. Doch niet alleen tegenover hen die buiten zijn,
maar ook tegenover de leden der kerk moeten wij dit
bedenken. Want ook alle leden der kerk zijn niet vrij
van den ouden zuurdeesem. Die oude constructies zit-
ten dieper dan wij denken. Bij ons allen. Telkens mer-
ken wij, hoe vast wij er nog in zitten en telkens weer
worden wij onderwezen door het Woord, leidt de
HEERE ons weer het rechte pad op. Elken keer laat
de HEERE ons weer meer zien. Het is wel zoo, dat
wij de geheele openbaring Gods hebben, die noodig is
tot zaligheid, maar niet in één slag is de reformatie
doorgedrongen, ja, het gevaar is steeds aanwezig, om
opnieuw dienstbaar te worden aan menschen en men-
schelijke constructies. Wij moeten steeds weer de
Schriften onderzoeken, of de dingen, die verkondigd
worden, alzoo zijn. En als wij zien, dat wij allen niet
hetzelfde gevoelen, moeten wij ons des te meer laten
onderwijzen door den Geest des HEEREN. Er mag
niet zijn een geprikkeldheid en een nervositeit, om
direct klaar te staan met critiek en om te gaan pro-
testeeren, terwijl we niet eens de dingen, die gezegd
zijn, getoetst hebben aan Schrift en belijdenis.

Op onze Theologische Hoogeschool geschiedt heer-
lijk en verantwoordelijk werk. De colleges hebben een
gewelddigen invloed op den lateren arbeid van diena-
ren des Woords in de gemeente. Er wordt in de colle-
ge-jaren heel wat kennis opgedaan.

Doch het voornaamste is Schriftkennis. De dienaren
des Woords ondervinden vandaag hoe er in de ge-
meente steeds weer gevraagd wordt: wat zegt de
HEERE in zijn Woord. Een ding staat bij de gemeen-
te Gods vast en daartegen wij zij waken, om niet weer
in bindingen terecht te komen die de gemeente ver-
woesten. Maar bij al deze dingen is het noodig, om
onderwezen te zijn in de Schriften en om den geest
der eeuw te onderkennen.

Laat het dan geen crisis zijn en geen jeugd, maar
er is in den reformatietijd wel een gespannen situatie,
„of het nu verder wel goed gaat“. De mannen der Af-
scheiding hebben elkander ook vaak „de waarheid ge-
zegd“. Deze was te ruim en gene te streng. Maar was
dat eigenlijk wel een wonder, daar deze broeders groot
gebracht waren in een gedeformeerde kerk? Ze moe-
sten het Woord op vele punten nog leeren verstaan.
Laten ook wij geduld hebben. Naarmate wij toenemen
in de genade en in de kennis van onzen Heere Chris-
tus, naar die mate zullen wij ook de situaties meer en
meer leeren kennen. Ook wat betreft de actie in alle
sectoren van het leven. Daar is zooveel te doen in deze
dagen, we zien weer zoo die geweldige opdracht van
Christus, dat het ons op eenmaal wel eens te veel kan
worden. Maar al deze dingen komen ook niet voor
elkaar in een korte spanne tijds. Laat ons ook in dezen
bedenken, dat het Woord zelf levend en krachtig is.
Dat het Woord zelf wel werkt in kracht en majesteit.